

www.kandooch.com

www.kandooch.com

www.kandooch.com

www.kandooch.com

www.kandooch.com

فهرست :

• مقدمه

• چرایی رویکرد تلفیق

• انواع رویکردهای تلفیق

§ درون رشته ای موازی

§ میان رشته ای

§ چند رشته ای

§ چند رشته ای متقاطع

§ چند رشته ای متکثر

§ فرارشته ای

• فرارشته ای افقی

• فرارشته ای قائم

• فرارشته ای مورب

مقدمه :

فلسفه آموزش در گذشته صرفاً به انتقال مجموعه ای از یک دانش سازمان یافته و یا ایجاد و ارتقاء نظام ارزشی حاکم

اما امروزه فلسفه آموزش به بیش از آنچه در گذشته بود توسعه یافته و رویکردهای جدیدی مورد استفاده قرار گرفته

نگری و محدودیتهای تخصصی شدن و تقسیم علوم مطعون واقع می شود.

آشنایی با این رویکردها و چرایی آنها برای برنامه ریزان درسی بویژه در دانشکده ها و موسساتی که در پی دستیابی

در این نوشته به اختصار و ایجاز تمام به معرفی اجمالی آنها می پردازیم.

(۱) چرایی رویکرد تلفیقی:

عوامل و بستر موثر در ظهور رویکردهای تلفیقی و عنایت به نظامهای غیر رشته ای را می توان در موارد ذیل خلاصه

الف) انسان و پیچیدگیهای آن و همچنین طبیعت و ابعاد مختلف آن و تعدد و تکثر رهیافتها، روشها و ابعادی که سازمان یافته (دیسیپلین) یا علوم متعارف نتوانند به خوبی بر واقعیت منطبق شده و الگو و آینه ای گویا و شناسنده از آن جدید، مستحدثه و چند وجهی، پاسخهای درخور یابند.

ب) رشد بیش از حد و روز افزون مرزها در علوم موجبات تبعاتی شده که نیاز محیط های علمی به برنامه های غیر

- دگماتیسم و فانسیسم [۱] که به تبع تخصصی شدن در عرصه علوم پیدا شده است .

- جزئی نگری ، غیر واقع نگری و یکسویه نگری ناشی از تقطیع علم

- حاکمیت روشها و مبادی انتزاعی و تجربیدی فارغ یا حتی مغایر با واقعیت بویژه ناشی از تحویل گرا

- حاکمیت نوعی بی اطلاعی و بی فایدهی هر یک از رشته ها نسبت به سایر رشته ها و فقدان هرگونه تع

- عدم اطلاع و استفاده از مواهب مربوط به جامعیت و سازگاری درونی علم و نادیده انگاشتن دیدگاه

- افزایش کارآمدی علوم در دستیابی به اهداف چند وجهی و متکثر

- عدم وجود شرایط انتقال علوم فراگرفته شده به موقعیتها و نظامهای مختلف

ج) تولید علوم مطلوب ، که می توان جریانات موجود در این عرصه را در سه دسته جریانات مسیحی ، جریانات پس

د) دریافت این حقیقت که نظامهای محتوایی رشته ها در واقع و ابتدا نوعی طبقه بندی عملی برای دانش و موضو

درمجموع رویکردهای تلفیقی در پی این هستند که با ارائه سازماندهی خاصی از آموزش، فرصتهایی را برای فراگیران فراهم یافته از حقیقت از طریق مفاهیم و الگوهای مربوط و رشد تدریجی و منطبق بر مسیر تعریف شده، اثر اطمینان بخشی برین

رویکرد رشته ای، یادگیرنده و یاددهنده را مستقیماً با ساختاری منطقی مواجه می کند که خودبخود توالی زنجیر

مورد غفلت واقع شود. در واقع ساختار منطقی علم بی فایده نیست بلکه بحث در شیوه استفاده از آن و مهارتهای بدست آورده برنامه ریز واقع شود.

لازم بذکر است در ادبیات نوپای برنامه درسی تلفیقی که در ایران وجود دارد، عمدتاً اصطلاح « میان رشته ای »

تلفیقی می باشد.

۲) انواع رویکردهای تلفیق

بطور کلی و براساس نمودار شماره یک صفحه آتی، رهیافتهای موجود در طراحی برنامه های درسی به حصر عقلی

دسته بندی می شوند

رهیافتهای طراحی در برنامه های درسی

رهیافت غیر رشته ای (تلفیق

(Disciplinary Approach)

رهیافت رشته ای

رویکرد درون رشته ای موازی^۳

رویکرد میان رشته ای^۴

تلفیق بامحوریت رویکرد چند رشته ای^۵

رویکرد چند رشته ای متکثر^۷

فرا رشته ای افقی

فرا رشته ای مورب

اساس کار رهیافت های تلفیقی با محوریت رشته در جدول شماره یک و رهیافت فرارشته ای که خود به سه حالت دیگر ت بوده و ترکیبها و تلفیقهای افقی ، قائم و مورب در سطوح مختلف می تواند حالت های مختلف از برنامه های درسی را پدید آ

انتخاب مفهوم یا روشی خاص از یک حیطه علمی با عدد (۱) و عدم انتخاب آن در برنامه با عدد (۰) نشان داده شده است

نظامهای رشته ای								
H	G	F	E	D	C	B	A	
۰	۱	۱	۱	۰	۱	۱	۱	مفاهیم و اصول
۰	۱	۱	۰	۱	۰	۱	۱	مفاهیم بسیار عام ۱ تا n
۰	۱	۱	۰	۱	۰	۱	۱	روشهای بسیار عام ۱ تا n
۰	۱	۰	۱	۱	۰	۰	۰	مفاهیم نسبتاً عام ۱ تا n

		۰	۰	۱	۱	۰	۱	روشهای نسبتاً عام ۱ تا n
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	مفهوم خاص ۱ تا n
۰	۰	۰	۰	۱	۰	۰	۰	روش خاص ۱ تا n

بر اساس این جدول و با توجه به نوع حرکت افقی ، عمودی یا مورب در آن رویکردهای پنجگانه ای خلق می شود

۱-۲) درون رشته ای موازی (*Parallel Intra-Disciplinarity*)

۱-۱-۲) معرفی

برنامه درسی «درون رشته ای موازی» که از آن به «جمع جبری» رشته ها نیز یاد شده است ، روشی است که

منطبق بر نظم منطقی هر رشته ، بر روی فردی واحد (به عنوان یادگیرنده) هستیم .

البته در این رویکرد نیز مجموعه ای از برنامه ها را درطیفی حاکی از میزان تلاقی و تعامل نظامهای رشته ای با ه

در نوع متعالی این رویکرد البته به تلاقی و تعاملی که موضوعات و مبانی و مبادی و یا رویکردها و روشهای دوحوزه معرفتی

جدید رشته معارف اسلامی و اقتصاد و گروه معارف اسلامی می توان مشاهده کرد. البته در خصوص برنامه درسی رشته ه

این نکته غافل ماند که تمامی جریانات و سیاستهای آموزشی تلفیقی بویژه در گام اول و مرحله ای که فاقد متون ، درسنامه

دنیا در حال جریان است که در جای خود بدانها اشاره خواهد رفت .

۲-۱-۲ محاسن

- (۱) از آنجاکه تا بحال نظام حاکم و سنتی آموزش دانشگاهی ، نظام رشته ای غیر تلفیقی (Based Design) شاهد نیست، مگر در یک متغیر معین مانند عامل زمان ارائه دروس و سازماندهی عمودی (و نه افقی) محتوای آنها . و یا
- (۲) با توجه به حفظ و رعایت ساختار منطقی هر حوزه تخصصی و رعایت پیش نیازها و زنجیره مفاهیم و روش شناسی
- (۳) برنامه ریز از تجزیه اهداف کلی تلفیقی به اهداف جزئی معاف است.
- (۴) محصول این برنامه ، دانش آموختگانی است ذو وجهین و مطلع از هر دو حوزه معرفتی .

۲-۱-۳ معایب

- (۱) ارتباط عمیق و موثر بین رشته ها ایجاد نمی شود . در واقع جز در حد اطلاعات عمومی این رویکرد از انتقال د نگرشهای برآمده از حیطه رشته ها یاری نمی کند.
- (۲) جز درمورد یادگیرنده نخبه ، خلاق، با هوش و مستعد ، فرد رشته ها را بطور جداگانه از هم فرا می گیرد و کلا ارتباطی برقرار کرده و روابط موجود را درک کند.
- (۳) مساله تلفیق صرفاً به ذهن یادگیرنده واگذار می شود و متن ، برنامه درسی ، چینش و زنجیره مفاهیم ، روشهای
- (۴) در عمل و در اکثر موارد توانمندیها و قابلیت های یک رشته به نفع رشته دیگر نفی می شود و دانش آموخته بد از یک رشته در پایان نامه های تحصیلی همراه شود .
- (۵) در این رویکرد آنچه اصالت دارد ساختار رشته ای است نه متعلم یا موضوع. تاکید بر ساختار حاکم بر یک رشته

تجزیه و تحلیل ها ، و زندانی شدن ذهن دانشجو در چارچوب بت های چهارگانه مورد نظر کانت ، که طراحی تلفیقی در پی

۲-۲) میان رشته ای (Inter-Disciplinarity)

۲-۲-۱) معرفی

در این روش مفاهیم ، مبادی یا موضوعات کلی و اصول مشترک و یا نسبتاً مشترک بین دو یا چند رشته مورد توجه منظر رشته های مختلف مطرح می شود. فلذا در این سازماندهی خاص آموزشی ، دانشجویان هرچند به نظام رشته ای خاص سیاسی یا اقتصادی و با بکارگیری مبادی ، روش شناسی ها و روشهای مربوط به هر منظر مورد بررسی قرار می گیرد ، بطور سطوح مختلفی می توان انجام داد. چراکه برنامه ما می تواند با توجه به رسالت دانشگاه و اهداف کلان آموزشی صرفاً در

۲-۲-۲) محاسن

- ۱) واقعیت چند وجهی و پیچیده و در عین حال منسجم ، با برنامه آموزشی ارتباط موثری برقرار
- ۲) به لحاظ ارتباط مطالب و مواد درسی با هم و یکپارچگی و انسجام مطالب ، یادگیری بهتر اند
- ۳) در زمان دستیابی به اهداف متکثر و چند بعدی صرفه جویی می شود.

۲-۲-۳) معایب

(۱) درپاره ای موارد بویژه اگر سطح حرکت افقی در جدول به مجموعه ای از مفاهیم خاص محدود

(۲) باتوجه به اینکه از یک حوزه علمی فقط چند مفهوم خاص مورد بررسی قرار می گیرد لذا تنها

(۳) تلفیق و طراحی روشهای منحصر بفرد هر دیسیپلین با روشهای احتمالاً ناسازگار یا مغایر سایر

(۳-۲) چند رشته ای (Multi-Disciplinarity)

(۱-۳-۲) معرفی

ابن رویکرد آموزشی با یک موضوع یا مساله کلی آغاز می شود که همزمان از طریق چند نظام رشته ای و اصول

های مختلف روی یک مساله است بدون اینکه تلاش مستقیمی برای ارتباط بین آنها صورت گیرد یا دنبال شود. ترتیب و

موضوع محور می توان نام برد.

(۲-۳-۲) محاسن

علاوه بر محاسنی که رویکردهای تلفیقی بطور عام دارند ، می توان به موارد ذیل اشاره کرد:

(۱) برقراری ارتباط بین دیسیپلینهای مختلف توسط استاد و دانشجو به راحتی اتفاق می افتد.

(۲) در مقام طراحی برنامه تلاش کمتری را می طلبد.

(۳) همه شرایط و ابعاد یک موضوع بررسی می شود. در واقع یک پدیده یا مفهوم بطور جامع و در

(۴) به جهت بررسی مساله از زوایای مختلف ، تطابق و ارتباط لازم را با مسائل واقعی و زندگی

۲-۳-۳) معایب

- ۱) در مقام اجرا اساتید ذو وجهین با اطلاعات و دانش بالا را می طلبد .
 - ۲) ایجاد وحدت رویه بین اساتید مشکل است.
 - ۳) شرط لازم برای چنین طراحی درسی این است که موضوع یا موضوعات انتخابی، قابلیت طرح از جانب
 - ۴) در این رویکرد ساختار درونی موضوعات درسی و توالی مفاهیم و پیش نیازها به هم می خورد. لذا در
 - ۵) یادگیرنده تجارب ذهنی لازم برای درک پیچیدگیها و حقایق امور بطور معمول و بنحو پیشینی ندارد
 - ۶) در مقام طراحی برنامه همسان سازی میان « رویکرد موضوعی » با روند « از معلوم به مجهول » یا « از س
- ۲-۴) چند رشته ای متقاطع (Cross-Disciplinarity)
- این رویکرد که به «طراحی براساس گذر از رشته ها» نیز نامیده شده است، رویکردی است که در آن یک دیسیپلین
جمعی عالمان آن و همچنین دستیابی به توصیفات پستی یا توصیه هایی پیشینی از آن می باشد، کاربردی وسیع و فرآ
بطور مثال برنامه های درسی مبتنی بر فلسفه های مضاف مانند فلسفه اقتصاد، فلسفه دین یا عناوینی چون جامعه
از محاسن این رویکرد می توان به سادگی تام آن اشاره کرد که به راحتی بین حداقل دو رشته عملی قابل طراحی
بر اساس این رویکرد می توان در مقاطع تکمیلی و دکترارشته های خاصی را طراحی کرد. علاوه بر این در مقاطع
مضاف مربوط به هر رشته تحصیلی از این مقوله اند که نقش کاتالیزور را در امر تلفیق ایفا می کنند.

۲-۵) چند رشته ای متکثر (Pluri-Disciplinarity)

این نوع طراحی، از طریق طراحی ما بین دیسیپلین هایی که ارتباط بیشتری با هم دارند صورت می پذیرد. فلذا اقتصاد ریاضی می توان مشاهده کرد، که با تلفیق بین ایندو دیسیپلین می توان نظم منطقی و محتوایی لازم را در یک ط

این نوع طراحی، قدرت درک ارتباط بین دو حوزه علمی مشترک را در دانشجو تقویت کرده و نقاط قوت هریک د

۲-۶) فرارشته ای (Supra-Disciplinarity / Trans-Disciplinarity)

رویکرد هایی که تاکنون بدانها اشاره رفت همگی ماده یا موضوع درسی را به عنوان مدخل و جهت دهنده اصلی فر افقی، قائم، مورب و یا ترکیبی از آنها باشد. در اینجا می توان رویکرد دیگری را نیز مطرح کرد که بر ساختار منطقی و موه گرایشی و مهارتی - رفتاری) را ماورای موضوعات، جایگزین ساختار منطقی و موضوعی علوم در حیطه دیسیپلین ها کرد. استراتژیهای کلان نقش اساسی را در این خصوص ایفا می کنند.

جدول شماره دو اساس کار این رویکرد و نوع تعامل قابلیت های مختلف با ساختارهای رشته ها را نشان می دهد.

نظامهای رشته ای								نوع کلی فعالیتهای
H	G	F	E	D	C	B	A	
								برقراری ارتباط (دریافت)
								برقراری ارتباط (گسیل)
								واکنش نسبت به محیط زیست

	تعبیر و تفسیر
	انطباق یافتن
	پیش بینی
	یادگیری
	تصمیم گیری
	انتخاب
	قضایوت
	توان مقابله
	عمل کردن
	به کار بستن
	حل مساله
	ارائه خلاقانه
	تبدیل کردن (دگرگون کردن)

								سازماندهی ، اداره کردن
								تشریح کردن و توضیح دادن
								مجمعل سازی
								اثبات

این رویکرد با توجه به نوع حرکت در جدول در مسیرهای افقی ، قائم و مورب حداقل به سه صورت قابل تصور است

۲-۶-۱) فرارشته ای افقی (*Horizontal Supra-Disciplinarity*)

ایجاد یک یا چند مهارت شناختی ، گرایشی یا مهارتی با عنایت و استفاده از موضوعات و موقعیتهای گوناگون بر مویجات انتقال آموخته ها را به حوزه های گوناگون فراهم می کند ولی سازماندهی قابلیت ها و نقشهای واحد از رشته های یک رشته درسی بسیار به هم نزدیکترند تا کسب مهارت قضاوت در دو حیطة ریاضی و هنر! همچنین یک مهارت خاص

۲-۶-۲) فرارشته ای قائم (*Vertical Supra-Disciplinarity*)

همچنین می توان جدول شماره ۲ را به نحو قائم نیز پیمود . در این رویکرد از طراحی برنامه درسی ، تلاش می آموزشی سازماندهی کرد. معمولاً در این رویکرد یک متخصص نظام درسی با همکاری یک متخصص تعلیم و تربیت برنامه

رویکرد تنها به عنوان منبعی برای زمینه ها و دستورات عملیهای مربوط به مجموعه ای از فعالیتهای علمی، عمل کرده و نقش

رویکرد "فرارشته ای قائم" ضمن اینکه تغییری بنیادین در مقاصد تعلیم و تربیت ایجاد می کند تغییر اساسی و ب

تام با یکسویه نگرینهای نظام رشته ای و فقدان یکپارچگی در امر انتقال آموخته ها به حوزه های مختلف واقعی و عینی ، ب

لذاست که یادگیری مهارت قضاوت در حیطه ریاضی ، این اطمینان که یادگیرنده توان لازم برای قضاوت درباره مسا

۲-۶-۳) فرارشته ای مورب (*Oblique supra-disciplinarity*)

برخلاف رویکرد فرارشته ای قائم ، این رویکرد با رهیافتی چند رشته ای ، در پی فرصتهایی از رشته های مختلف

در آن نقش ثانوی ایفا کرده و صرفاً به عنوان منبعی برای مفاهیم ، موقعیتهای و موضوعات مورد استفاده و نه به عنوان چارچ

رعایت مساله « تعادل » و « ترکیب مناسب » بین انواع گوناگون فعالیتهای ، مساله مهم این رویکرد است که در سیا

www.kandoocn.com

www.kandoocn.com

<http://www.isu.ac.ir/Farsi/Academics/Economics/intro/programs.htm>

www.kandoocn.com

www.kandoocn.com

www.kandoocn.com